MUSEUM TAMANSISWA
DEWANTARA KIRTI GRIYA
01.089
2/1

Beste Di
Hierby copie. Te
brief. te informe
Dit gaat +
goed. Maar
my moet al
moeilijker te
worden.
allen
Goede
21 Tijd al
weg? DD

Versoix 23 Augustus 1914

Beste vrienden,

Van morgen ontving ik drie aangeteekende brieven tegelyk 1[illegible]
dato 29 Juni, medegeteekend door Zylmans en Van Leeuwen en met naschrift
van het H.B. van Insulinde, 2e van Kakebeeke dato 3 Juli, 3e van het H.B.
geteekend door Gruen en Kasteele, gedateerd 14 Juli. Ik zend van den brief
dien ik zelf nu schryf een exemplaar aangeteekend en dadelyk, een ander
niet aangeteekend aan [illegible] julie adres, omdat ik met den dreigenden
oorlog tusschen Italie en Oostenryk hier onmogelyk kan berekenen of dit
schryven ooit zal aankomen. Deze oorlog schynt my nog slechts een kwestie
van eenige dagen in welk geval myn brieven kans loopen om niet meer
doorgezonden te worden. Enkeldoom het feit dat jullie brieven uit Indie
kwamen, zyn zy zonder onderzoek de duitsche censuur gepasseerd, gelyk daar
op vermeld. Met Holland ben ik niet meer in contact. Telegrammen schynen
ook niet meer door te gaan. Hoe het zy, wanneer jullie dezen brief ont-
vangt, moet jullie zelf weten in hoeverre en aan wien kennis van den in-
houd kan worden gegeven.

De inhoud van die brieven heeft my zeer groot verdriet gedaan. Zooals m
myn gewoonte is, zal ik ze categorisch beantwoorden, in zooverre intussch
myn inzichten niet reeds door my werden medegedeeld in eerdere brieven.
Eerst de brief van Ryken. De eerste vyf pagina's daarvan hebben zich
bezig gehouden met de meer of minder louche manipulaties met de Expres.
Ik heb met de meeste aandacht dezen brief gelezen en herlezen. In de eer-
ste plaats heb ik woorden van lof over voor den wakkeren geest van vol-
houden, die er uit spreekt. Daarnaast heb ik bevestiging gevonden van ee-
nige vermoedens, te voor reeds gekoesterd omtrent practyken, welke ik in
een schryven aan de directie der E.B.P.M. aanduidde. Veel daarover nog
uit te wyden behoeft niet. Er is leelyk spel gespeeld en zelfs op het r[illegible]
randje af strafbaar spel. Maar in myn overtuiging sta ik vast, dat jullie
de schuldigen verkeerd zoeken. Ik begryp dit heel goed. Jullie stonden bu
ten de dagelyksche bekendheid met de zaken der Expres. Ik niet. Ik wist
dat er slechte bedoelingen werden ryp gemaakt, dat er een aanslag werd
gesmeed tegen de Expres omdat het blad, door een verkeerden opzet en een
verkeerde administratie, geen winst opbracht. Maar het is niet Wesselius
die meemisleidt. Ik verzeker jullie dit met alle kracht. Wesselius wordt m
misleid, even goed als jullie zelf. Ik weet niet hoe ik jullie er van over
tuigen zal, dat dit werkelyk het geval is. Ik zelf heb daarom ook aan W.
geschreven, dat hy onder alle omstandigheden - hy wilde namelyk met de
Expres vallen - moest blyven aan de drukkery, ten einde ons later mogelyk
te maken, de lieden die ons aldus hebben bedrogen, want dat is het woord,
op hun beurt te vangen. Vooralles moest in de Bandoengsche drukkery een
man zyn dien wy vertrouwen kunnen en ik verzeker jullie plechtig dat ju
lie W. vertrouwen kunt. Het is een verkeerde politiek, hem, die als Holland
der niet zoo gemakkelyk ons karakter verstaat, te doen gevoelen dat wy hr
hem niet meer dat vertrouwen kunnen geven als voorheen. Eerstens is dat
misplaats, maar myn beste vrienden, dat maakt het W. niet gemakkelyk zich
te houden aan zyn beginselen en hy zal daarvan toch niet afwyken. Ver-
trouwt hem. En ook, spreek rond en erlyk jullie gedachten uit, rustig, kalm
zonder opwinding. Zegt dus noods dat ik dit heb verzocht. Jullie zult zien
dat dan elk misverstand kan worden voorkomen.

De schuldigen zitten elders, zitten by die lieden die geldelyke belan
gen hebben by de drukkery en die daaraan de Expres hebben opgeofferd, m
lieden die ik in het vizier had en ook W. Daarvoor staan my borg tal van
gesprekken, die ik met W. had. Maar men durfde my niet aan en begreep dat
ik myn onafhankelyke positie zou hebben gebruikt om de lied n te ontma-
keren, terwyl ik zelf W. de handen heb moeten binden. Ik geloof
wel dat W. zoo goed van vertrouwen is geweest dat hy den val niet heeft
gezien. Hy had het als uitnemend werkman voor de zaak heel druk. Hy moest
de finantieele bereddering over laten aan anderen, die daarvan misbruik

schynen te hebben gemaakt. Ik durf voorspellen, dat wanneer het jullie gelukt een drukkery op te zetten te Semarang W. alweer gevonden worden zal voor de leiding, zelfs met opoffering van een betere positie te Bandoeng.

Spreekt eerlyk met hem. Zegt ronduit: W. het is naar, maar wy moeten je opheldering vragen over verschillende dingen. Geef ons die opheldering zonder eenige reserve. Hy doet dit, daar ben ik zeker van. Hoe innig betreur ik het, dat ik niet op Java ben onder deze omstandigheden Zou ik den val der Expres niet hebben kunnen terughouden? Een blad met 1800 abonnes behoeft in Indie niet te kelderen, wanneer de abonnes hun verplichtingen nakomen en wanneer geen kwaad spel bedreven wordt.

Uit de my toegezonden advertentie van "een tweede blad" begreep ik ook reeds het een en ander, maar ook daaraan kan W. niet schuldig staan Vergeet toch niet dat hy bevelen heeft uit te voeren en gaat na wie de bevelen geeft. Ik begryp zeer wel, dat W. zich heeft laten dupeeren, dat hy, voor de drukkery werkende daarmede ook tegelyk de Expres heeft willen redden. Maar achter hem om werden zyn beste pogingen misbruikt en hy daardoor geplaatst in een vreemd licht.

Dat S zich op de my geschilderde wyze van de aansprakelykheid heeft losgemaakt kan ik begrypen. Want S is een zeer sluw mensch.

Met groote voldoening heb ik aan het slot van den brief gelezen dat jullie den moed niet verloren hebt en dat jullie reeds bezig zyn met een ander orgaan. Bravo. Als ik weer in Indie terug ben zyn dadelyk weer myn krachten aan de party gewyd. Weest daar verzekerd van.

De tweede brief van Kakebeeke heeft my de bevestiging gebracht van zyn telegram van dezelfden dag dat de Expres einde dier maand zou worden stop gezet. Er is daarin ook sprake van een courant die Burghardt van Medan wilde opzetten tegen de Locomotief. Laat jullie je niet misleiden door dien schaft. Ik noem dezen mensch zoo omdat ik dr daar myn redenen voor heb. Burghardt is nog feller anti-Indo dan Wybrands maar zal trachten jullie gunst te winnen met laffe vleiery. Ik verzeker jullie dat het zoo gaan zal. Wanneer hy de Locomotief kwaad kan doen, is het ongetwyfeld onze zaak hem te steunen. Maar zonder hem daarby in een enkel opzicht ook maar te vertrouwen. Gebruikt hem. Dat is de eenige raad dien ik te zynen aanzien te geven heb. Gebruikt hem en voorkomt dat hy jullie gebruikt. Kakebeeke verzocht my om deze berichten niet verder te doen gaan. Ik geloof dat hy het my niet euvel duiden zal dat ik het H.B. er mede in kennis stel maar ik verzoek jullie toch om er een bescheiden gebruik van te maken. Een waarschuwing moest ik zenden. K. kent Burghardt niet. Ik wel sedert jaren.

De brief van het H.B. eindelyk. Ende eerste plaats de geldkwestie. Ik heb nu geregeld gedurende twee maanden 550 gld. ontvangen. En dat is genoeg. Ik wil niet meer hebben. Ik heb daarover reeds eenige brieven naar jullie verzonden. Om geen misverstanden te veroorzaken zal ik er niet meer op terugkomen.

Myn standaardwerk. Een verkeerde gedachte is het zeker van jullie dat ik myn correspondentie met jullie tusschenpersonen noodig hebben zou. Niets d arven. Maar ik heb toch niet door tusschenkomst van W. om meer geld by voorbeeld gevraagd, wel? Het kan zoo te pas gekomen zyn in een brief aan hem.

Naar Timor gaan, schref ik als noodzakelyke oplossing wanneer jullie niet in staat zoudt zyn om met het Tadofonds door te gaan. Vergeet niet, dat ik niet alleen ben, die des noodig van dertig gld. in de maand bestaan zou, maar een familie heb en vooral kinderen. Ik ben hier zeer goedkoop geherbergd. Nu ja niet als een prins maar goed. Dat is de hoofdzaak en terwyl de courenten alleen maar oorlogsnieuws brengen, werk ik aan myn boek dat geregeld opschiet. Het is geen dwaasheid, wanneer ik denk aan Timor, maar voorzicht en verzicht. Ik vroeg de regeering waarop ik eventueel zou kunnen rekenen, wanneer ik my te harer beschikking zou stellen, en kreeg ten antwoord f 175 in de